

Дар'я Чернега

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
dasha.jolik@gmail.com

Оксана Туришева

кандидатка філологічних наук, доцентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-3168-5722
turyшева.kpi@gmail.com

Ольга Дзикович

кандидатка філологічних наук, доцентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-6740-8591
dzykovich@gmail.com

ФАХОВА ПІДМОВА ІТ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено проблемі вивчення фахової термінології у сфері інформаційних технологій в перекладацькому аспекті. Стаття має теоретичний характер і є передумовою проведення комплексного емпіричного дослідження з проєкцією на термінологічні одиниці фахової підмови ІТ. Зважаючи на швидкий розвиток технологій, перекладачі стикаються з низкою труднощів, серед яких складність у підборі відповідників для нових термінологічних одиниць, потенційна багатозначність термінів в межах однієї терміносистеми, специфіка перекладу аббревіатур та акронімів, врахування стилістичних особливостей професійного жаргону тощо. Основна мета дослідження полягає у визначенні та всебічному аналізі ключових викликів у перекладі ІТ-термінології українською мовою, а також у пропонуванні шляхів їх подолання з урахуванням лінгвістичних, технічних і культурних аспектів. У публікації окреслено коло проблемних питань, дотичних до перекладу в межах фахової підмови ІТ, а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення. У цьому контексті було також наведено кілька прикладів перекладацьких рішень, дібраних з англо-, німецько- та українськомовних інтерфейсів програм OmegaT та LibreOffice. Для подолання описаних у роботі викликів необхідний комплексний підхід, який охоплює розробку та оновлення спеціалізованих словників, співпрацю між лінгвістами та фахівцями цієї галузі, а також активну популяризацію використання української мови у сфері інформаційних технологій. Наголошується на потребі стандартизації термінології через створення термінологічної бази, яка б містила переклади, дефініції, приклади використання та інші важливі відомості для підвищення якості технічного перекладу. Такий підхід сприятиме розвитку української ІТ-термінології та інформаційної культури загалом, підвищуючи її конкурентоспроможність та значущість.

Ключові слова: ІТ-термінологія; фахова підмова; лінгвістична адаптація; стандартизація; автоматизовані програми перекладу.

1. ВСТУП

У сучасному світі, де інформаційні технології стрімко розвиваються та набувають глобального характеру, питання адекватного перекладу фахової термінології ІТ українською мовою стає надзвичайно актуальним. Це завдання є ключовим для забезпечення ефективної

комунікації між фахівцями, розвитку національної IT-індустрії та інтеграції України у світовий технологічний простір.

Постановка проблеми. Розвиток нових технологій, розробка нових програмних продуктів та концепцій у сфері IT є факторами, що стимулюють виникнення нових термінів, які потребують швидкого та точного перекладу. Водночас українська мова, як і багато інших мов, стикається з викликом збереження своєї автентичності при адаптації іншомовних технічних термінів. Вивчення труднощів, пов'язаних з перекладом специфічної IT-термінології, є критично важливим для розробки стандартизованих підходів до перекладу, вдосконалення професійної підготовки перекладачів та оптимізації процесів локалізації програмного забезпечення і технічної документації.

Представлена наукова публікація носить радше теоретичний характер і базується на досвіді проходження перекладацької практики, під час якої як практиканти, так і керівники практики працювали з перекладацькими програмними продуктами, які не мають українськомовного інтерфейсу. Це і стало своєрідним поштовхом до викладених у публікації міркувань щодо наявної проблематики, а також до пропонування шляхів вирішення конкретних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз показує, що проблематика перекладу IT-термінології привертає увагу багатьох науковців. Серед дослідників, які активно публікують свої праці з цієї теми, можна виокремити Абабілову Н. М., Білокамінську В. Л., Білозерську Л. П., Бондаренку О. С., Гаврилову І. М., Івашкевич Л. С., Кияка Т. Р., Єлісєєву С. В., Міщенко А. Л., Рудницьку Т. Г. та ін., які присвятили свої наукові праці вивченню термінології у сфері інформаційних технологій в перекладацькому аспекті, а також Д'якова А. С., Завадську В. В., Кириленку В. П., Ментинську І. Б., Мірюкова О. О., Ніколаєвою А. О. та ін., основним фокусом яких стали загальні проблеми IT-термінології. Однак, попри значну кількість публікацій, присвячених загальним аспектам перекладу технічної термінології, все ще існує потреба у більш спеціалізованих дослідженнях, які б зосереджувалися на конкретних проблемах перекладу IT-термінології українською мовою.

Мета статті – визначити та всебічно проаналізувати ключові труднощі, які виникають при перекладі одиниць фахової підмови IT українською мовою, а також запропонувати можливі шляхи їх подолання, враховуючи лінгвістичні, технічні та культурні аспекти перекладу.

2. МЕТОДИ

Для досягнення зазначеної мети у статті було використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу для структурування матеріалу публікації, метод дедукції для узагальнення результатів. Матеріалом послуговували термінологічні одиниці, дібрані з інтерфейсів автоматизованої системи перекладу OmegaT (<https://omegat.org/uk/>) та програмного забезпечення з відкритим програмним кодом LibreOffice (<https://uk.libreoffice.org/>).

3. РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Специфіка фахової підмови в галузі IT, до якої ми уналежнюємо стандарти інформаційних об'єктів, онлайн сервіси, інформаційні системи, бази даних тощо, полягає у її високій динамічності, насиченості англіцизмами та інтернаціоналізмами, а також у специфічності синтаксичних конструкцій. IT-мова характеризується чіткістю, лаконічністю та однозначністю, що є ключовими вимогами для передачі технічної інформації без спотворень, що є, власне, типовою рисою більшості фахових підмов. Водночас ця мова є міждисциплінарною, інкорпорує елементи з різних галузей науки й техніки, що нівелює подекуди попередні характеристики (наприклад, однозначність) та вимагає від перекладачів широкої ерудиції та постійного оновлення знань. Так, виклики, з якими стикається перекладач, залучений до цієї галузі, можна узагальнено представити такими позиціями:

1. Відсутність усталеної термінології для нових технологій та концепцій. З появою

нових технологій виникають нові терміни, для яких ще не існує загальноприйнятих перекладів українською мовою. Штучний інтелект, блокчейн, інтернет речей тощо – ці галузі розвиваються настільки швидко, що часто нові поняття з'являються раніше, ніж встигають сформуватися усталені варіанти їх перекладу. У таких випадках перекладачі часто змушені створювати неологізми або використовувати описовий переклад, що може призвести до неузгодженості в термінології, особливо на початкових етапах її формування.

2. Багатозначність термінів. З одного боку, мова йде про випадки, коли значення терміна варіюється залежно від фахової підмови (Д'яков, 2000, с. 19). З іншого боку, багатозначність може виникати в межах однієї терміносистеми (Селіванова, 2010, с. 737). Тоді її диференціація відбуватиметься лише контекстно. При перекладі українською важливо правильно інтерпретувати значення терміну в конкретному контексті та підібрати відповідний український еквівалент.

3. Переклад аббревіатур та акронімів, які широко використовуються в ІТ-сфері. Часто виникає питання, чи потрібно перекладати такі аббревіатури як API, CSS, HTML, чи краще залишати їх в оригінальному вигляді. Якщо ж перекладати, то як забезпечити однозначність розуміння? Це питання особливо актуальне при локалізації програмного забезпечення та технічної документації.

4. Врахування професійних жаргонізмів при перекладі, які вирізняються стилістичною маркованістю. Наприклад, терміни «костилі» (для позначення тимчасових, неоптимальних рішень у коді) або «велосипед» (для позначення функціоналу, який розробник створює з нуля, замість використання готових бібліотек) є метафоричними й демонструють креативний підхід програмістів до опису технічних концепцій. Або, наприклад, переклад понять «debugging», «child element», «parent class» чи «inheritance» вимагає не лише відповідних предметних знань, але й творчого підходу для збереження образності при перекладі.

5. Збереження балансу між точністю передачі змісту та природністю звучання терміна українською мовою. Часто виникає дилема: чи залишати оригінальний англійський термін, чи намагатися створити український відповідник. Наприклад, терміни «софтвер», «хардвер», «інтерфейс» вже міцно ввійшли в українську ІТ-лексику, тоді як для інших термінів все ще тривають пошуки адекватних відповідників.

Термін має свої чіткі характеристики, незалежно від мови, в якій він функціонує: термін повинен мати чітку дефініцію; термін як елемент певної термінологічної системи є однозначним, точним, з визначеним місцем у цій системі; термін тяжіє до поняттєвої абстрактності, термін є стилістично нейтральним, позбавленим конотацій; без співвіднесення з конкретною терміносистемою допускається багатозначність терміна (Білозерська, 2010, с. 20-21). Тож логічно припустити, що всі ці маркери мають так само бути збережені в перекладі.

Для розв'язання цих проблем необхідний системний підхід до розвитку української ІТ-термінології. Це охоплює кілька ключових аспектів. По-перше, створення та постійне оновлення спеціалізованих словників та глосаріїв ІТ-термінів. Такі ресурси мають бути динамічними, швидко реагувати на появу нових термінів та технологій. По-друге, розробка чітких принципів та критеріїв для перекладу нових термінів. Ці принципи мають враховувати як лінгвістичні аспекти (відповідність нормам української мови), так і практичні аспекти використання термінології в професійному середовищі. По-третє, активна співпраця між лінгвістами та ІТ-фахівцями для забезпечення балансу між лінгвістичною коректністю та технічною точністю термінів. Така співпраця може реалізовуватися через створення спеціальних робочих груп, комісій, а також через розробку спільних проєктів з термінологічної стандартизації. Четвертим важливим аспектом є популяризація використання української мови в ІТ-сфері. Це може відбуватися через написання технічних статей та документації українською, популяризацію українськомовних освітніх ресурсів відповідної тематики. Важливо також заохочувати українські ІТ-компанії до використання української мови у своїй внутрішній документації та комунікації.

Адаптація програмного забезпечення є ще одним важливим чинником у розвитку

українськомовної IT-термінології. Високоякісна локалізація інтерфейсів програм та операційних систем не тільки підвищує їхню доступність для українських користувачів, але й сприяє кристалізації сталої термінології. У цьому контексті нагальною є розробка чітких стандартів у контексті досягнення термінологічної гармонії між різними програмними продуктами. Прогрес у сфері машинного перекладу для української мови, зокрема в царині технічних текстів, відкриває перспективні можливості для істотного прискорення процесу перекладу та підвищення узгодженості термінології. Хоч автоматизовані системи перекладу і не можуть повністю витіснити людину-перекладача, але вони здатні стати потужним допоміжним засобом. Для реалізації цього потенціалу необхідно зосередитися на формуванні корпусів паралельних текстів для тренування систем машинного перекладу, розробці спеціалізованих моделей машинного навчання, оптимізованих для перекладу технічних текстів з урахуванням нюансів української мови. І тут мова йде не лише про термінологічну чіткість, правильність і єдність, а зокрема й про структуру, стилістику, тобто загальну архітектуру саме цього типу тексту.

Кінцевою метою має бути створення широкої термінологічної бази даних для української IT-термінології. Такий ресурс повинен містити не лише переклади термінів, але і їхні дефініції, приклади використання, синоніми та антоніми тощо. Це стане важливим джерелом інформації як для перекладачів, так і для фахівців IT-галузі, що сприятиме стандартизації термінології та покращенню якості технічних перекладів. Такі бази даних є об'єктами динамічними, які вимагають постійної роботи з оновлення та верифікації інформації, а також створення інтуїтивно зрозумілих інтерфейсів для доступу до неї. Це суттєво ускладнює реалізацію поставленого завдання, але не робить його нездійсненним. Відштовхуватись слід від уже створених друкованих версій словників, які можуть стати гідним підґрунтям для створення єдиної термінологічної бази даних (наприклад: Тлумачний словник з інформатики (Півняк, 2010) містить понад 3800 англійських і українських термінів галузі інформатики (та суміжних галузей); Англо-український словник термінів з інформаційних технологій та кібербезпеки (Гладун, 2018) містить понад 4000 англійських термінів з українськомовними відповідниками та тлумаченнями; Тлумачний словник основних понять і термінів програмування (Шевчук, 2013) містить понад 500 українськомовних термінів тощо).

Усі викладені вище думки є результатом практичної роботи над вивченням особливостей локалізації автоматизованої системи перекладу OmegaT та програмного забезпечення з відкритим програмним кодом LibreOffice. Далі вважаємо за необхідне навести кілька цікавих перекладацьких рішень у контексті адаптації інтерфейсів цих програм. Так, наприклад, еволюція терміну «Fuzzy-Match» до «неточний збіг» в українській версії OmegaT демонструє не лише зміну мовної форми, але й концептуальне переосмислення функціональності для цільової аудиторії. Цей процес можна схарактеризувати як своєрідну «контекстуальну реінкарнацію» технічних понять у новому лінгвокультурному просторі. Ще одним прикладом адаптації технічних термінів до нових реалій та сприйняття користувачів є трансформація «virtual reality» від «віртуальної реальності» до «віртуальної дійсності», що відображає еволюцію концептуального розуміння технології в українському контексті. Детальне вивчення інтерфейсів обох програм виявило необхідність збереження єдності термінології при одночасній адаптації до специфіки кожного модуля. Так, термін «stylesheet» у Writer (LibreOffice) трансформувався у «набір стилів», демонструючи контекстуальну поліморфність технічних термінів. Цей феномен вимагає від локалізаторів не просто перекладацьких навичок, а вміння балансувати між технічною точністю та інтуїтивною зрозумілістю. Також відмічаємо збереження терміну «зовнішній ключ» для «foreign key» в LibreOffice, що демонструє розширення змістового поля терміну. Це підкреслює необхідність створення такої «екосистеми» у процесі локалізації, в якій термін існував би не ізольовано, а у взаємозв'язку з іншими елементами мовного та технічного контексту. У такому ж контексті точності змісту та адекватності сприйняття користувачами зміни перекладацьких рішень зазнали терміни: «Master slide» (LibreOffice), що в німецькому варіанті спочатку переклали як

«Hauptfolie», а згодом замінили на «Masterfolie»; термін «Drehfeld» як відповідних «Pivot Table» у Calc було замінено на «Pivot-Tabelle»; термін «spreadsheet» спочатку було перекладено як «Tabellenkalkulation», а потім змінено на «Tabellenblatt». Такі цікаві перекладацькі рішення потребують детального перекладацького аналізу. Перенесення викладеного вище у площину емпіричного дослідження з подальшим практичним використанням стане наступним кроком на шляху до вирішення поставлених завдань.

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Викладені вище думки переконливо свідчать про необхідність системного підходу до розв'язання проблеми перекладу ІТ-термінології. Особливу увагу слід приділити створенню єдиної системи стандартизації та уніфікації ІТ-термінології, яка б враховувала як лінгвістичні норми української мови, так і специфіку ІТ-галузі. Що стосується перспектив подальших наукових пошуків у цьому напрямі, можна виділити кілька ключових векторів досліджень. Перш за все, актуальним залишається питання розробки ефективних методологій адаптації нових ІТ-термінів до норм української мови. Це поєднує дослідження всіх аспектів термінотворення в ІТ-сфері, вивчення механізмів інтеграції англійських запозичень у систему української мови, а також розробку рекомендацій щодо створення питомо українських відповідників до іноземних термінів. Важливим напрямком є також вивчення можливостей використання сучасних технологій, зокрема штучного інтелекту та машинного навчання, для покращення якості перекладу ІТ-текстів. Перспективною є також розробка спеціалізованих систем машинного перекладу, орієнтованих на роботу з ІТ-термінологією українською мовою, а також створення інтелектуальних асистентів для перекладачів, які б допомагали у вирішенні складних термінологічних завдань. Підсумовуючи, можна стверджувати, що проблема перекладу ІТ-термінології українською мовою залишається актуальною та потребує подальшого глибокого вивчення. Комплексний підхід до її вирішення здатний забезпечити стійкий прогрес у цьому напрямі та сприяти повноцінному функціонуванню української мови в сучасному високотехнологічному світі. Подальші наукові пошуки в цій сфері мають зосередитися на розробці інноваційних методів перекладу, створенні комплексних термінологічних ресурсів та впровадженні передових технологій у перекладацьку практику. Такий підхід не лише сприятиме розвитку української мови та термінології зокрема, але й матиме позитивний вплив на загальний рівень інформаційно-технологічної культури в Україні, підвищуючи її конкурентоспроможність на глобальному ринку ІТ-послуг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Білозерська, Л. П., Возненко, Н. В., & Радецька, С. В. (2010). Термінологія та переклад. Нова книга. 232 с.
- Гладун, А. Я., Пучков, О. О., Субач, І. Ю., & Хала, К. О. (2018). Англо-український словник термінів з інформаційних технологій та кібербезпеки. ІСЗЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського. 380 с.
- Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., & Куделько, З. Б. (2000). Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. КМ Academia. 216 с.
- Півняк, Г. Г., Бусигін, Б. С., Дівізінюк, М. М., Азаренко, О. В., & Коротенко, Г. М. (2010). Тлумачний словник з інформатики. Нац. гірнич. ун-т. 600 с.
- Селіванова, О. О. (2010). Лінгвістична енциклопедія. Довкілля-К. 844 с.
- Шевчук, І. Б. (2013). Тлумачний словник основних понять і термінів програмування. Видавництво ЛДФА. 45 с.

REFERENCES

- Bilozerska, L. P., Voznenko, N. V., & Radetska, S. V. (2010). Terminolohiia ta pereklad. [Terminology and Translation] Nova knyha. (232) [in Ukrainian]
- Hladun, A. Ya., Puchkov, O. O., Subach, I. Yu., & Khala, K. O. (2018). Anhlo-ukrainskyi slovnyk terminiv z informatsiinykh tekhnolohii ta kiberbezpeky. [English-Ukrainian Dictionary of Terms in Information Technology and Cybersecurity] ISZZI KPI im. Ihoria Sikorskoho.(380) . [in Ukrainian]
- Diakov, A. S., Kyiak, T. R., & Kudelko, Z. B. (2000). Osnovy terminotvorennia: Semantychni ta sotsiolinhvistychni

- aspekty [Basics of Terminology: Semantic and Sociolinguistic Aspects]. KM Academia. (216) [in Ukrainian]
- Pivniak, H. H., Busyhin, B. S., Diviziniuk, M. M., Azarenko, O. V., & Korotenko, H. M. (2010). Tlumachnyi slovnyk z informatyky [Explanatory Dictionary of Informatics]. Nats. hirnych. un-t.(600) [in Ukrainian]
- Selivanova, O. O. (2010). Linhvistychna entsyklopediia [Linguistic Encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. (45) [in Ukrainian]
- Shevchuk, I. B. (2013). Tlumachnyi slovnyk osnovnykh poniat i terminiv prohramuvannia [Explanatory Dictionary of Basic Concepts and Terms in Programming.]. Vydavnytstvo LDFA. (45) [in Ukrainian]

Daria Cherneha, Olha Dzykovich, Oksana Turysheva. IT Terminology: Translation Challenges and

Prospects. The article is devoted to the problem of studying professional terminology in the field of information technology from the translation aspect. The article is theoretical in nature and is a prerequisite for conducting a comprehensive empirical study with a projection onto the terminological units of the IT sublanguage. Given the rapid development of technology, translators face a number of difficulties, including the difficulty in finding equivalents for new terminological units, the potential ambiguity of terms within the same terminology, the specifics of translating abbreviations and acronyms, taking into account the stylistic features of professional jargon, etc. The main purpose of the study is to identify and comprehensively analyse the key challenges in translating IT terminology into Ukrainian, as well as to propose ways to overcome them, taking into account linguistic, technical and cultural aspects. The publication outlines the range of problematic issues related to translation within the IT sublanguage and suggests possible ways to solve them. In this context, several examples of translation solutions selected from the English, German, and Ukrainian interfaces of OmegaT and LibreOffice were also presented. To overcome the challenges described in this paper, a comprehensive approach is needed. The need to standardise terminology through the creation of a terminology base containing translations, definitions, examples of use and other important information to improve the quality of technical translation is emphasised.

Keywords: IT terminology; professional language; linguistic adaptation; standardization; computer-assisted translation tools.

Received: October 28, 2024
Accepted: November 29, 2024